ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 18ης Δεκεμβρίου 2008 *

Στην υπόθεση C-349/07,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, υποβληθείσα από το Supremo Tribunal Administrativo (Πορτογαλία) με απόφαση της 12ης Ιουνίου 2007, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Ιουλίου 2007, στο πλαίσιο της δίκης

Sopropé — Organizações de Calçado Lda

κατά

Fazenda Pública,

παρισταμένου του:

Ministério Público,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. A. Timmermans, πρόεδρο τμήματος, J.-C. Bonichot (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, K. Schiemann, P. Kūris και L. Bay Larsen, δικαστές

* Γλώσσα διαδικασίας: η πορτογαλική.

γενική εισαγγελέας: V. Trstenjak
γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Sopropé — Organizações de Calçado Lda, εκπροσωπούμενη από τον A. Caneira, advogado,

— η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις H. Ventura και C. Guerra Santos και τον L. Fernandes,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον I. M. Braguglia, επικουρούμενο από τον G. Albenzio, avvocato dello Stato,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους S. Schønberg και P. Guerra e Andrade,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 2ας Οκτωβρίου 2008,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς την ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της αρχής του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της εταιρίας Sopropé — Organizações de Calçado Lda (στο εξής: Sopropé) και του Fazenda Pública (Δημοσίου Ταμείου) σχετικά με την εκ των υστέρων είσπραξη μιας τελωνειακής οφειλής που αποφασίστηκε μετά από έλεγχο της καταγωγής των εμπορευμάτων που η εταιρία αυτή εισήγαγε στην Πορτογαλία μεταξύ του 2000 και του 2002.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική ρύθμιση

3 Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2913/92 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ L 302, σ. 1), τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2700/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Νοεμβρίου 2000 (ΕΕ L 311, σ. 17 στο εξής: τελωνειακός κώδικας).

4 Τα άρθρα του 217 έως 232 του τίτλου VII, κεφάλαιο 3, του τελωνειακού κώδικα αφορούν την είσπραξη της τελωνειακής οφειλής.

5 Το άρθρο 221, παράγραφος 1, του τελωνειακού κώδικα ορίζει:

«Το ποσό των δασμών πρέπει να γνωστοποιείται στον οφειλέτη, με την κατάλληλη διαδικασία, μόλις βεβαιωθεί.»

6 Κατά το άρθρο 222, παράγραφος 1, στοιχείο α΄, του τελωνειακού κώδικα:

«1. Κάθε ποσό δασμών που αποτέλεσε αντικείμενο της γνωστοποίησης που αναφέρεται στο άρθρο 221 πρέπει να εξοφλείται από τον οφειλέτη μέσα στις ακόλουθες προθεσμίες:

α) αν το εν λόγω πρόσωπο δεν έτυχε καμιάς από τις διευκολύνσεις πληρωμής που προβλέπονται στα άρθρα 224 ως 229, η καταβολή πρέπει να πραγματοποιείται μέσα στην προθεσμία που του έχει ταχθεί γι' αυτόν τον σκοπό.

Με την επιφύλαξη του άρθρου 244, δεύτερο εδάφιο, η προθεσμία αυτή δεν μπορεί να υπερβεί τις δέκα ημέρες από τη γνωστοποίηση στον οφειλέτη του ποσού των οφειλόμενων δασμών και, σε περίπτωση συγκεντρωτικών βεβαιώσεων υπό τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 218, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, πρέπει να καθορίζεται με τρόπο που να μην επιτρέπει στον οφειλέτη να επιτύχει προθεσμία πληρωμής μεγαλύτερη από εκείνη που ήταν δυνατόν να επιτύχει σε περίπτωση αναβολής της πληρωμής.

[…]»

7 Τα άρθρα 243 έως 246 του τίτλου VIII του τελωνειακού κώδικα αφορούν το δικαίωμα προσφυγής.

8 Κατά το άρθρο 245 του κώδικα αυτού:

«Οι διατάξεις για τη θέση σε εφαρμογή της διαδικασίας της προσφυγής θεσπίζονται από τα κράτη μέλη.»

Η εθνική νομοθεσία

9 Ο γενικός φορολογικός νόμος (στο εξής: ΓΦΝ), ο οποίος εγκρίθηκε με την πράξη νομοθετικού περιεχομένου 398/98, της 12ης Δεκεμβρίου 1998, προβλέπει ρητώς την

αρχή της συμμετοχής στη φορολογική διαδικασία, αρχή που διατυπώνεται στο άρθρο 267 του Συντάγματος της Πορτογαλικής Δημοκρατίας και, όσον αφορά τη διοικητική διαδικασία, προβλεπόταν ήδη στα άρθρα 100 επ. του κώδικα διοικητικής διαδικασίας.

10 Κατά το άρθρο 60 του νόμου αυτού, όπως έχει εφαρμογή εν προκειμένω:

«1. Αν νόμος δεν ορίζει άλλως, οι φορολογούμενοι μετέχουν, με έναν από τους πιο κάτω τρόπους, στη διαμόρφωση των αποφάσεων που τους αφορούν:

a) δικαίωμα ακροάσεως πριν από την είσπραξη

[…]

e) δικαίωμα ακροάσεως πριν από τη σύνταξη της εκθέσεως φορολογικού ελέγχου.

[…]

4. Το δικαίωμα ακροάσεως πρέπει να ασκηθεί εντός της προθεσμίας που η διοίκηση καθορίζει με συστημένη επιστολή που αποστέλλεται προς τούτο στη φορολογική κατοικία του φορολογουμένου.

[…]

6. Η προθεσμία για να ασκηθεί προφορικώς ή γραπτώς το δικαίωμα ακροάσεως δεν δύναται να είναι μικρότερη των 8 ημερών ούτε μεγαλύτερη των 15 ημερών.

[…]»

11 Το συμπληρωματικό καθεστώς της διαδικασίας φορολογικού ελέγχου εισήχθη με την πράξη νομοθετικού περιεχομένου 413/98 της 31ης Δεκεμβρίου 1998.

12 Κατά το άρθρο 60 της εν λόγω πράξεως, το οποίο αφορά την προηγούμενη ακρόαση:

«1. Άπαξ ολοκληρωθούν οι ελεγκτικές πράξεις και όταν οι τελευταίες οδηγούν σε βεβαιώσεις φόρων ή δασμών ή σε φορολογικές πράξεις δυσμενείς για την οντότητα που υπήρξε αντικείμενο της έρευνας, το σχέδιο συμπερασμάτων της εκθέσεως, το οποίο περιλαμβάνει προσδιορισμό των πιο πάνω βεβαιώσεων ή πράξεων και την αιτιολογία τους, πρέπει να κοινοποιηθεί στην εν λόγω οντότητα εντός προθεσμίας 10 ημερών.

2. Η κοινοποίηση πρέπει να προβλέπει προθεσμία 8 έως 15 ημερών για να μπορέσει η οντότητα που υπήρξε αντικείμενο της έρευνας να λάβει θέση επί του εν λόγω σχεδίου συμπερασμάτων.

3. Η οντότητα που υπήρξε αντικείμενο της έρευνας δύναται να λάβει θέση γραπτώς ή προφορικώς, στη δεύτερη δε περίπτωση οι δηλώσεις της καταχωρίζονται σε πρακτικά.

4. Η οριστική έκθεση καταρτίζεται εντός 10 ημερών μετά τις δηλώσεις της προηγούμενης παραγράφου.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

13 Η Sopropé είναι πορτογαλική επιχείρηση η οποία πωλεί υποδήματα που εισάγονται από την Ασία. Η διαφορά της κύριας δίκης αφορά 52 εισαγωγές υποδημάτων που δηλώθηκαν ως προερχόμενα από την Καμπότζη, τα οποία, λόγω της υποτιθέμενης καταγωγής τους, έτυχαν προτιμησιακής τελωνειακής μεταχειρίσεως βάσει του συστήματος γενικευμένων προτιμήσεων, σε χρονικό διάστημα δυόμισι ετών από το 2000 μέχρι τα μέσα του 2002.

14 Στις αρχές του 2003 διεξήχθη έλεγχος από την υπαγόμενη στα πορτογαλικά τελωνεία διεύθυνση καταπολεμήσεως της απάτης, στο πλαίσιο διοικητικής συνεργασίας που παρήγγειλε η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολεμήσεως της Απάτης (OLAF) για να εξακριβωθεί η καταγωγή των υποδημάτων που εισήχθησαν από την Ασία.

15 Οι εξακριβώσεις που έγιναν από τις τελωνειακές αρχές στους επαγγελματικούς χώρους της Sopropé άρχισαν στις 14 Φεβρουαρίου 2003. Οδήγησαν τις πορτογαλικές αρχές να θεωρήσουν ότι οι 52 πιο πάνω εισαγωγές έγιναν με την προσκόμιση νοθευμένων πιστοποιητικών καταγωγής και εγγράφων μεταφοράς.

16 Οι τελωνειακές αρχές συνήγαγαν εξ αυτών ότι τα εμπορεύματα που εισήχθησαν δεν ήσαν προτιμησιακής καταγωγής και επομένως δεν μπορούσαν να καλυφθούν από το σύστημα γενικευμένων προτιμήσεων, οπότε έπρεπε να ισχύσει γι' αυτά ο συντελεστής τελωνειακών δασμών που ίσχυε για τα εμπορεύματα προελεύσεως τρίτων χωρών.

17 Στις 3 Ιουλίου 2003, η Sopropé πληροφορήθηκε ότι, όσον αφορά το σχέδιο συμπερασμάτων της εκθέσεως ελέγχου και τα παραρτήματά του, δύναται να ασκήσει το δικαίωμά της προηγούμενης ακροάσεως εντός προθεσμίας οκτώ ημερών, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 60 του ΓΦΝ. Η εταιρία αυτή άσκησε το εν λόγω δικαίωμα στις 11 Ιουλίου 2003.

18 Θεωρώντας ότι η Sopropé δεν προσκόμισε κανένα νέο στοιχείο ικανό να μεταβάλει το σχέδιο εκθέσεως ελέγχου, οι τελωνειακές αρχές την πληροφόρησαν, με έγγραφο της 16ης Ιουλίου 2003, που παρελήφθη την επόμενη ημέρα, ότι διαθέτει προθεσμία δέκα ημερών, σύμφωνα με το άρθρο 222 του τελωνειακού κώδικα, για την πληρωμή των οφειλόμενων τελωνειακών δασμών. Οι δασμοί αυτοί ανέρχονταν στο ποσό των 212 684,98 ευρώ, πλέον 36 757,99 ευρώ φόρου προστιθεμένης αξίας και 19,30 ευρώ τόκων υπερημερίας, δηλαδή στο συνολικό ποσό των 249 462,27 ευρώ.

19 Κατά συνέπεια, μεταξύ της ημερομηνίας της ανακοινώσεως για την άσκηση του δικαιώματος ακροάσεως και της ημερομηνίας της κοινοποιήσεως σχετικά με την πληρωμή παρήλθαν δεκατρείς ημέρες.

20 Η Sopropé αρνήθηκε να πληρώσει εντός της ταχθείσας προθεσμίας την τελωνειακή οφειλή που της ανακοινώθηκε. Στις 8 Σεπτεμβρίου 2003, άσκησε προσφυγή ενώπιον του Tribunal Administrativo e Fiscal de Lisboa, προβάλλοντας μεταξύ άλλων παραβίαση της αρχής του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας, λόγω του ότι η προθεσμία που της τάχθηκε ήταν ανεπαρκής για να μπορέσει να υποβάλει τις παρατηρήσεις της. Ωστόσο, το δικαστήριο εκτίμησε ότι η απόφαση εισπράξεως ήταν δικαιολογημένη, καθόσον δεν προσκομίστηκε κανένα αποδεικτικό στοιχείο ικανό να τη θέσει υπό αμφισβήτηση. Επιπλέον, έκρινε ότι τα δικαιώματα άμυνας έγιναν σεβαστά καθόσον τηρήθηκε η υποχρέωση προηγούμενης ακροάσεως, όπως αυτή ορίζεται από τον ΓΦΝ, και ακολουθήθηκε η προβλεπόμενη διαδικασία φορολογικού ελέγχου.

21 Η Sopropé άσκησε κατά της αποφάσεως αυτής έφεση ενώπιον του Supremo Tribunal Administrativo για τον λόγο, μεταξύ άλλων, ότι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δεν εφάρμοσε σωστά την αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας, όπως η αρχή αυτή διασφαλίζεται από το κοινοτικό δίκαιο.

22 Στο πλαίσιο της εφέσεως αυτής, το Supremo Tribunal Administrativo αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συνάδει με την αρχή των δικαιωμάτων άμυνας η προθεσμία 8 έως 15 ημερών η οποία ορίζεται στο άρθρο 60, παράγραφος 6, του γενικού φορολογικού νόμου και στο άρθρο 60, παράγραφος 2, του συμπληρωματικού καθεστώτος της διαδικασίας φορολογικού ελέγχου, που εγκρίθηκε με την πράξη νομοθετικού περιεχομένου 413/98, της 30ής Δεκεμβρίου 1998, και εντός της οποίας ο φορολογούμενος δύναται να ασκήσει προφορικώς ή γραπτώς το δικαίωμά του ακροάσεως;

2) Μπορεί μια προθεσμία 13 ημερών, υπολογιζόμενη από την ημερομηνία κατά την οποία η τελωνειακή αρχή ειδοποίησε έναν κοινοτικό εισαγωγέα (εν προκειμένω μια μικρή πορτογαλική επιχείρηση εμπορίας υποδημάτων) ότι έχει 8 ημέρες για να

ασκήσει το δικαίωμά του ακροάσεως μέχρι την ημερομηνία ειδοποιήσεώς του για την υποχρέωση να πληρώσει εντός 10 ημερών εισαγωγικούς δασμούς σχετικά με 52 εισαγωγές υποδημάτων από την Άπω Ανατολή που πραγματοποιήθηκαν υπό το σύστημα γενικευμένων προτιμήσεων σε χρονικό διάστημα δυόμισι ετών (μεταξύ του 2000 και των μέσων του 2002), να θεωρηθεί εύλογη προθεσμία για να ασκήσει ο εισαγωγέας τα δικαιώματά του άμυνας;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

23 Με τα δύο ερωτήματά του, που πρέπει να εξεταστούν μαζί, το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο αν μια προθεσμία οκτώ ημερών που χορηγήθηκε σε μια επιχείρηση για να υποβάλει τις παρατηρήσεις της επί ενός σχεδίου αποφάσεως για την εκ των υστέρων είσπραξη εισαγωγικών δασμών ποσού 249 462,27 ευρώ, σχετικά με 52 εισαγωγές εμπορευμάτων εντός χρονικού διαστήματος δυόμισι ετών, ικανοποιεί τις επιταγές του κοινοτικού δικαίου και ειδικότερα συνάδει με τη γενική αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας, ιδίως δε όταν η απόφαση εισπράξεως ελήφθη από τη διοίκηση πέντε ημέρες μετά τη λήξη της προθεσμίας αυτής.

Παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο

24 Η εφεσείουσα της κύριας δίκης υπενθυμίζει ότι από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας απαιτεί να παρέχεται σε κάθε πρόσωπο, κατά του οποίου σχεδιάζεται να ληφθεί βλαπτική απόφαση, η δυνατότητα να γνωστοποιήσει λυσιτελώς την άποψή του (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-32/95 P, Επιτροπή κατά Lisrestal κ.λπ., Συλλογή 1996, σ. I-5373, σκέψη 21 της 21ης Σεπτεμβρίου 2000, C-462/98 P,

Mediocurso κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-7183, σκέψη 36, και της 12ης Δεκεμβρίου 2002, C-395/00, Cipriani, Συλλογή 2000, σ. I-11877, σκέψη 51).

25 Στη συνέχεια, η Sopropé υποστηρίζει ότι μια προθεσμία, όπως εκείνη που χορηγήθηκε βάσει του ΓΦΝ σε έναν εισαγωγέα για να ασκήσει το δικαίωμά του ακροάσεως, δύναται να θεωρηθεί σύμφωνη με την αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας μόνον αν του παρέχει τη δυνατότητα να γνωστοποιήσει λυσιτελώς την άποψή του. Πάντως, σε περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης θεωρεί ότι η προθεσμία που της χορηγήθηκε δεν ήταν επαρκής.

26 Η Πορτογαλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι η αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας δεν έχει εφαρμογή στην προβλεπόμενη από τον ΓΦΝ διαδικασία προηγούμενης ακροάσεως. Συγκεκριμένα, η διαδικασία αυτή αποτελεί έκφανση της αρχής της συμμετοχής στην απόφαση, και όχι του δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής. Επιπλέον, από τη νομολογία του Δικαστηρίου, και ιδίως από την απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-176/99 P, ARBED κατά Επιτροπής (Συλλογή 2003, σ. I-10687), προκύπτει ότι η αρχή του σεβασμού του δικαιώματος προηγούμενης ακροάσεως αποτελεί μέρος των δικαιωμάτων άμυνας μόνο στο πλαίσιο μιας διαδικασίας για την επιβολή κυρώσεως, πράγμα που δεν συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης. Κατά συνέπεια, η Πορτογαλική Δημοκρατία θεωρεί ότι η προθεσμία του άρθρου 60 του ΓΦΝ δεν δύναται να αξιολογηθεί με γνώμονα την αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας. Επομένως, η προθεσμία αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί παράλογη εφόσον απλώς και μόνον προστίθεται στα διάφορα ένδικα μέσα που προβλέπονται κατά μιας βεβαιώσεως φόρων ή δασμών, και έτσι ενισχύει την πραγματική δυνατότητα ασκήσεως των δικαιωμάτων άμυνας.

27 Η Πορτογαλική Δημοκρατία προσθέτει ότι, στην περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι τα δικαιώματα άμυνας ισχύουν στην προβλεπόμενη από τον ΓΦΝ διαδικασία προηγούμενης ακροάσεως, η επίμαχη προθεσμία στην υπόθεση της κύριας δίκης είναι συμβατή με το κοινοτικό δίκαιο, αρκεί να τηρούνται οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 17ης Ιουνίου 2004, C-30/02, Recheio — Cash & Carry, Συλλογή 2004, σ. I-6051). Κατ' αυτό το κράτος μέλος, η αρχή της ισοδυναμίας τηρείται καθόσον ο ΓΦΝ προβλέπει πανομοιότυπη προθεσμία για όλες τις πράξεις εκκαθαρίσεως δημοσιονομικών εσόδων, είτε αυτές στηρίζονται στην

εθνική νομοθεσία είτε στο κοινοτικό δίκαιο. Είναι έργο του εθνικού δικαστηρίου να εκτιμήσει αν έχει τηρηθεί η αρχή της αποτελεσματικότητας.

28 Η Ιταλική Δημοκρατία σημειώνει ότι ο κοινοτικός τελωνειακός κώδικας δεν ορίζει καν ότι ο οφειλέτης ακούεται πριν από την είσπραξη της τελωνειακής οφειλής του. Το εν λόγω κράτος μέλος στηριζόμενο στο άρθρο 245 του κώδικα αυτού υποστηρίζει ότι οι διατάξεις σχετικά με την εφαρμογή της διαδικασίας προσφυγής εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Στη συνέχεια, θεωρεί ότι το Δικαστήριο πρέπει να αρκεστεί να επιβεβαιώσει το δικαίωμα ενός επιχειρηματία να ακουστεί τόσο στο διοικητικό όσο και στο δικαστικό στάδιο, σύμφωνα με την εθνική ρύθμιση.

29 Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων παρατηρεί ότι από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας απαιτεί να έχει το δικαίωμα να ακουστεί κάθε αποδέκτης μιας αποφάσεως που θίγει αισθητά τα συμφέροντά του, δηλαδή να μπορεί να γνωστοποιήσει λυσιτελώς την άποψή του, πράγμα που καθιστά αναγκαίο να τηρηθεί μια εύλογη προθεσμία για να υποβάλει τις παρατηρήσεις του (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 14ης Ιουλίου 1972, 55/69, Cassella Farbwerke Mainkur, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 205 της 29ης Ιουνίου 1994, C-135/92, Fiskano κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-2885, και της 13ης Σεπτεμβρίου 2007, C-439/05 P και C-454/05 P, Land Oberösterreich και Αυστρία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. I-7141).

30 Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι οι αποφάσεις εισπράξεως που λαμβάνονται κατ' εφαρμογήν του τελωνειακού κώδικα μπορούν να θίξουν αισθητά τα συμφέροντα εισαγωγέων όπως είναι η εφεσείουσα της κύριας δίκης και ότι, κατά συνέπεια, τα δικαιώματα άμυνας πρέπει να διασφαλίζονται από τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή των διατάξεων του εν λόγω κώδικα που αφορούν τα της εισπράξεως των τελωνειακών οφειλών, παρά το ότι στις διατάξεις αυτές δεν περιλαμβάνεται καμία διάταξη σχετικά με το δικαίωμα ακροάσεως.

31 Εξ αυτών συνάγει ότι μια προθεσμία όπως αυτή του ΓΦΝ είναι συμβατή με την αρχή του σεβασμού του δικαιώματος ακροάσεως αν τα πρόσωπα των οποίων τα συμφέροντα θίγονται αισθητά από αποφάσεις που λαμβάνονται στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου έχουν τη δυνατότητα να γνωστοποιήσουν αποτελεσματικά την άποψή τους σχετικά με τις αποφάσεις αυτές.

32 Κατά την Επιτροπή, είναι έργο του εθνικού δικαστηρίου να εκτιμήσει αν, τόσο στο κοινοτικό όσο και στο εθνικό νομικό πλαίσιο και μετά από συνολική αξιολόγηση του ιστορικού της διαφοράς της κύριας δίκης, ικανοποιούνται οι επιταγές που συνδέονται με τον σεβασμό των δικαιωμάτων άμυνας. Θεωρεί ότι το αιτούν δικαστήριο, για να κρίνει αν τηρήθηκε το δικαίωμα ακροάσεως, δύναται να λάβει υπόψη κριτήρια που μπορούν να συναχθούν από τη νομολογία του Δικαστηρίου, και μάλιστα τον σκοπό των εφαρμοστέων κοινοτικών κανόνων, το περίπλοκο των πραγματικών περιστατικών και του αιτιολογικού της αποφάσεως, το περίπλοκο του νομικού πλαισίου, την ενδεχόμενη δυνατότητα να ζητηθεί παράταση της ταχθείσας προθεσμίας και, τέλος, τη δυνατότητα υποβολής πρόσθετων παρατηρήσεων.

Απάντηση του Δικαστηρίου

33 Τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου την τήρηση των οποίων διασφαλίζει το Δικαστήριο. Προς τούτο, το Δικαστήριο εμπνέεται από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και από τα στοιχεία που παρέχουν οι διεθνείς πράξεις περί προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στις οποίες τα κράτη μέλη έχουν συνεργαστεί ή προσχωρήσει (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 6ης Μαρτίου 2001, C-274/99 P, Connolly κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-1611, σκέψη 37).

34 Επιπλέον, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι σε υποθέσεις προδικαστικής παραπομπής το Δικαστήριο οφείλει, όταν μια εθνική ρύθμιση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, να παράσχει όλα τα αναγκαία ερμηνευτικά στοιχεία για να μπορέσει το εθνικό δικαστήριο να κρίνει αν η ρύθμιση

αυτή είναι σύμφωνη με τα θεμελιώδη δικαιώματα των οποίων την τήρηση διασφαλίζει το Δικαστήριο (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 1991, C-260/89, ERT, Συλλογή 1991, σ. I-2925, σκέψη 42, και της 4ης Οκτωβρίου 1991, C-159/90, Society for the Protection of Unborn Children Ireland, Συλλογή 1991, σ. I-4685, σκέψη 31).

35 Όταν τα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν τον τρόπο κατά τον οποίο οι εθνικές αρχές οφείλουν να εφαρμόζουν τον τελωνειακό κοινοτικό κώδικα, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο όλα τα ερμηνευτικά στοιχεία που είναι αναγκαία για να κρίνει το τελευταίο αν η σχετική εθνική ρύθμιση είναι συμβατή με τα θεμελιώδη δικαιώματα των οποίων την τήρηση διασφαλίζει το Δικαστήριο.

36 Πάντως, ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας συνιστά γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου η οποία έχει εφαρμογή όταν η διοίκηση προτίθεται να εκδώσει βλαπτική πράξη εις βάρος ενός προσώπου.

37 Βάσει της αρχής αυτής, οι αποδέκτες αποφάσεων που θίγουν αισθητά τα συμφέροντά τους πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να γνωστοποιήσουν λυσιτελώς την άποψή τους σχετικά με τα στοιχεία επί των οποίων η διοίκηση σκοπεύει να στηρίξει την απόφασή της. Προς τούτο, πρέπει να έχουν επαρκή προθεσμία (βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσες αποφάσεις Επιτροπή κατά Lisrestal κ.λπ, σκέψη 21, και Mediocurso κατά Επιτροπής, σκέψη 36).

38 Η υποχρέωση αυτή ισχύει για τις διοικητικές αρχές των κρατών μελών όταν λαμβάνουν αποφάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, ακόμη και αν η εφαρμοστέα κοινοτική νομοθεσία δεν προβλέπει ρητώς μια τέτοια διατύπωση. Όσον αφορά την εφαρμογή της αρχής αυτής και ειδικότερα τις προθεσμίες για την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, όταν οι προθεσμίες αυτές, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν τάσσονται από το κοινοτικό δίκαιο, εμπίπτουν στο εθνικό δίκαιο, αρκεί, αφενός, να είναι της ίδιας τάξεως με εκείνες που ισχύουν για τους ιδιώτες ή τις επιχειρήσεις σε ανάλογες καταστάσεις του εθνικού δικαίου και, αφετέρου,

να μη καθιστούν στην πράξη αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας που παρέχει η κοινοτική έννομη τάξη.

39 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, όσον αφορά την αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας, σχετικά με δύο ζητήματα, ήτοι, αφενός, αν δύναται να θεωρηθεί επαρκής μια προθεσμία οκτώ έως δεκαπέντε ημερών όπως προβλέπεται κατά κανόνα από το εθνικό δίκαιο για να μπορέσει ο φορολογούμενος να ασκήσει το δικαίωμά του ακροάσεως και, αφετέρου, αν, υπό τις περιστάσεις της υποθέσεως της κύριας δίκης, ικανοποιεί τις επιταγές της εν λόγω αρχής η προθεσμία δεκατριών ημερών που παρήλθε μεταξύ του χρονικού σημείου στο οποίο παρασχέθηκε στη Sopropé η δυνατότητα να υποβάλει τις παρατηρήσεις της και της ημερομηνίας της αποφάσεως εισπράξεως.

40 Σχετικά με το πρώτο ζήτημα, πρέπει να σημειωθεί ότι είναι συνηθισμένο, και άλλωστε σκόπιμο, οι εθνικές νομοθεσίες και ρυθμίσεις να θέτουν, στο πλαίσιο των πολλών διοικητικών διαδικασιών που υπάρχουν, γενικούς κανόνες περί προθεσμιών. Επίσης, η θέσπιση τέτοιων κανόνων συμβαδίζει με την τήρηση της αρχής της ισότητας. Στα κράτη μέλη απόκειται να καθορίζουν, για τις εθνικές ρυθμίσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, προθεσμίες που να έχουν σχέση, μεταξύ άλλων, με τη σημασία που έχουν για τους ενδιαφερόμενους οι αποφάσεις που πρόκειται να ληφθούν, με το περίπλοκο των εφαρμοστέων διαδικασιών και της εφαρμοστέας νομοθεσίας, με τον αριθμό των προσώπων που μπορούν να αφορούν οι αποφάσεις ή με τα άλλα δημόσια ή ιδιωτικά συμφέροντα που πρέπει να ληφθούν υπόψη.

41 Όσον αφορά την εκ των υστέρων είσπραξη εισαγωγικών δασμών, πρέπει να θεωρηθεί ότι μια προθεσμία που παρέχει στον φορολογούμενο τη δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμά του ακροάσεως, η οποία προθεσμία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των οκτώ ημερών ούτε μεγαλύτερη των δεκαπέντε ημερών, κατ' αρχήν δεν καθιστά στην πράξη αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας που παρέχει η κοινοτική έννομη τάξη. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις που μπορεί να αφορά η επίμαχη στην κύρια δίκη διαδικασία είναι επαγγελματίες που συνηθίζουν να πραγματοποιούν εισαγωγές. Επιπλέον, οι εφαρμοστέα κοινοτική ρύθμιση ορίζει ότι οι επιχειρήσεις αυτές

πρέπει να είναι σε θέση να δικαιολογήσουν, όταν γίνεται έλεγχος, το νομότυπο του συνόλου των πράξεων στις οποίες έχουν προβεί. Τέλος, το γενικό συμφέρον της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και ιδίως το συμφέρον να εισπράττονται αμελλητί οι ίδιοι πόροι της, απαιτεί να είναι δυνατή η διενέργεια των ελέγχων με ταχύτητα και αποτελεσματικότητα.

42 Ωστόσο, η εφεσείουσα της κύριας δίκης ισχυρίστηκε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι είχε προθεσμία μόνον οκτώ ημερών για να υποβάλει τις παρατηρήσεις της και ότι η απόφαση εισπράξεως ελήφθη δεκατρείς μόνον ημέρες αφότου κλήθηκε να γνωστοποιήσει τις παρατηρήσεις της. Αυτός είναι ο λόγος που το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν τέτοιες προθεσμίες είναι συμβατές με το κοινοτικό δίκαιο.

43 Μολονότι, κατά το άρθρο 234 ΕΚ, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να εφαρμόσει τον κοινοτικό κανόνα σε συγκεκριμένη διαφορά και, έτσι, να χαρακτηρίσει μια διάταξη του εθνικού δικαίου με γνώμονα τον κανόνα αυτόν, παρά ταύτα δύναται, στο πλαίσιο της δικαστικής συνεργασίας που έχει θεσμοθετηθεί από το άρθρο αυτό, να παράσχει, με βάση τα στοιχεία της δικογραφίας, στο εθνικό δικαστήριο τα στοιχεία ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου που θα μπορούσαν να του είναι χρήσιμα για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της διατάξεως αυτής (αποφάσεις της 8ης Δεκεμβρίου 1987, 20/87, Gauchard, Συλλογή 1987, σ. 4879, σκέψη 5 της 5ης Μαρτίου 2002, C-515/99, C-519/99 έως C-524/99 και C-526/99 έως C-540/99, Reisch κ.λπ., Συλλογή 2002, σ. I-2157, σκέψη 22, και της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-6/01, Anomar κ.λπ., Συλλογή 2003, σ. I-8621, σκέψη 37).

44 Εν προκειμένω, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, όταν μια εθνική νομοθεσία ή ρύθμιση, όπως η επίμαχη νομοθεσία στην κύρια δίκη, καθορίζει τα όρια της προθεσμίας που δύναται να ταχθεί για να υποβάλουν οι ενδιαφερόμενοι τις παρατηρήσεις τους, είναι έργο του εθνικού δικαστή να βεβαιωθεί ότι η προθεσμία που κατ' αυτόν τον τρόπο ορίστηκε σε ατομική βάση από τη διοίκηση αντιστοιχεί στην ιδιαίτερη κατάσταση του περί ου πρόκειται προσώπου ή της περί ης πρόκειται επιχειρήσεως και ότι τους έδωσε τη δυνατότητα να ασκήσουν τα δικαιώματά τους άμυνας, τηρουμένης της αρχής της αποτελεσματικότητας. Στην περίπτωση αυτή, έργο του είναι να λάβει δεόντως υπόψη τα ιδιαίτερα στοιχεία της υποθέσεως. Έτσι, όταν πρόκειται για εισαγωγές που έγιναν

από χώρες της Ασίας, στοιχεία όπως το περίπλοκο των σχετικών πράξεων, η γεωγραφική απόσταση ή ακόμη το ποιόν των σχέσεων που συνήθως υπάρχουν με τις αρμόδιες τοπικές αρχές μπορούν να είναι σημαντικά. Ομοίως, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το μέγεθος της επιχειρήσεως και το γεγονός ότι έχει ή δεν έχει συνήθεις εμπορικές σχέσεις με την περί ης πρόκειται χώρα.

45 Όταν πρόκειται για ελεγκτικές πράξεις όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, πρέπει να επισημανθεί ότι οι πράξεις αυτές αποτελούν ένα σύνολο. Έτσι, μια ελεγκτική διαδικασία που διαρκεί αρκετούς μήνες, η οποία συνεπάγεται επιτόπιους ελέγχους και ακρόαση της περί ης πρόκειται επιχειρήσεως της οποίας οι δηλώσεις κατατίθενται στον φάκελο της υποθέσεως, δύναται να αποτελέσει τεκμήριο ως προς το ότι η εν λόγω επιχείρηση γνώριζε τους λόγους για τους οποίους κινήθηκε η ελεγκτική διαδικασία και τη φύση των πράξεων που της προσάφθηκαν.

46 Επίσης, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη περιστατικά που να μπορούν να αποδείξουν ότι η ενδιαφερόμενη επιχείρηση, έχοντας πλήρη γνώση της υποθέσεως, άσκησε το δικαίωμά της ακροάσεως κατά τη διάρκεια του ελέγχου.

47 Στον δικαστή που έχει επιληφθεί της διαφοράς της κύριας δίκης απόκειται να εξετάσει αν, με γνώμονα μεταξύ άλλων τα διάφορα αυτά κριτήρια, ικανοποιεί τις επιταγές του κοινοτικού δικαίου που υπομνήσθηκαν πιο πάνω η προθεσμία που χορηγήθηκε από την αρμόδια αρχή εντός των ορίων που προβλέπει η εθνική νομοθεσία.

48 Όσον αφορά το ζήτημα ποιες συνέπειες μπορεί να έχει για την επίμαχη στην κύρια δίκη απόφαση το γεγονός ότι η απόφαση αυτή ελήφθη δεκατρείς ημέρες αφότου η εταιρία ειδοποιήθηκε ότι έχει προθεσμία οκτώ ημερών για να υποβάλει τις παρατηρήσεις της, πρέπει να γίνουν οι ακόλουθες διευκρινίσεις.

49 Ο κανόνας ότι ο αποδέκτης μιας βλαπτικής αποφάσεως πρέπει να έχει τη δυνατότητα να υποβάλει τις παρατηρήσεις του πριν ληφθεί η απόφαση αυτή έχει ως σκοπό να είναι η αρμόδια αρχή σε θέση να λάβει λυσιτελώς υπόψη όλα τα στοιχεία που ασκούν επιρροή. Για να εξασφαλίσει την αποτελεσματική προστασία του περί ου πρόκειται προσώπου ή της περί ης πρόκειται επιχειρήσεως, ο κανόνας αυτός έχει ως αντικείμενο, μεταξύ άλλων, να μπορούν οι τελευταίοι να διορθώσουν ένα λάθος ή να προβάλουν στοιχεία της προσωπικής τους καταστάσεως που να συνηγορούν υπέρ του να ληφθεί, να μη ληφθεί ή να έχει το τάδε ή το δείνα περιεχόμενο η απόφαση.

50 Υπό τις συνθήκες αυτές, ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας συνεπάγεται ότι, για να μπορέσει να θεωρηθεί ότι ο φορέας των δικαιωμάτων αυτών είχε τη δυνατότητα να γνωστοποιήσει λυσιτελώς την άποψή του, η διοίκηση λαμβάνει γνώση, με όλη την απαιτούμενη προσοχή, των παρατηρήσεων του περί ου πρόκειται προσώπου ή της περί ης πρόκειται επιχειρήσεως.

51 Μόνο στον εθνικό δικαστή απόκειται να εξακριβώσει αν, λαμβανομένου υπόψη του χρονικού διαστήματος που παρήλθε μεταξύ του χρονικού σημείου στο οποίο η διοίκηση έλαβε τις παρατηρήσεις και της ημερομηνίας κατά την οποία εξέδωσε την απόφασή της, δύναται ή όχι να θεωρηθεί ότι έλαβε δεόντως υπόψη τις παρατηρήσεις που της διαβιβάστηκαν.

52 Κατά συνέπεια, στο αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, όσον αφορά την εκ των υστέρων είσπραξη εισαγωγικών δασμών, μια προθεσμία οκτώ έως δεκαπέντε ημερών που δόθηκε για να υποβάλει τις παρατηρήσεις του ο εισαγωγέας για τον οποίο υπήρχε υπόνοια ότι είχε διαπράξει τελωνειακή παράβαση είναι κατ' αρχήν σύμφωνη με τις επιταγές του κοινοτικού δικαίου.

53 Στο εθνικό δικαστήριο που έχει επιληφθεί της υποθέσεως απόκειται να καθορίσει, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτέρων περιστάσεών της, αν η προθεσμία που πραγματικά δόθηκε στον εισαγωγέα αυτόν τού επέτρεψε να γνωστοποιήσει λυσιτελώς την άποψή του στις τελωνειακές αρχές.

54 Επιπλέον, ο εθνικός δικαστής οφείλει να εξακριβώσει αν, λαμβανομένου υπόψη του χρονικού διαστήματος που παρήλθε μεταξύ του χρονικού σημείου στο οποίο η διοίκηση έλαβε τις παρατηρήσεις του εισαγωγέα και της ημερομηνίας κατά την οποία εξέδωσε την απόφασή της, δύναται ή όχι να θεωρηθεί ότι η διοίκηση έλαβε δεόντως υπόψη τις παρατηρήσεις που της διαβιβάστηκαν.

Επί των δικαστικών εξόδων

55 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Όσον αφορά την εκ των υστέρων είσπραξη εισαγωγικών δασμών, μια προθεσμία οκτώ έως δεκαπέντε ημερών που δόθηκε για να υποβάλει τις παρατηρήσεις του ο εισαγωγέας για τον οποίο υπήρχε υπόνοια ότι είχε διαπράξει τελωνειακή παράβαση είναι κατ' αρχήν σύμφωνη με τις επιταγές του κοινοτικού δικαίου.

2) Στο εθνικό δικαστήριο που έχει επιληφθεί της υποθέσεως απόκειται να καθορίσει, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτέρων περιστάσεών της, αν η προθεσμία που πραγματικά δόθηκε στον εισαγωγέα αυτόν τού επέτρεψε να γνωστοποιήσει λυσιτελώς την άποψή του στις τελωνειακές αρχές.

3) Επιπλέον, ο εθνικός δικαστής οφείλει να εξακριβώσει αν, λαμβανομένου υπόψη του χρονικού διαστήματος που παρήλθε μεταξύ του χρονικού σημείου στο οποίο η διοίκηση έλαβε τις παρατηρήσεις του εισαγωγέα και της ημερομηνίας κατά την οποία εξέδωσε την απόφασή της, δύναται ή όχι να θεωρηθεί ότι η διοίκηση έλαβε δεόντως υπόψη τις παρατηρήσεις που της διαβιβάστηκαν.

(υπογραφές)